

Несіна Ганна Олександрівна

група СПм-1-13-2.2з, VI курс, спеціальність «Соціальна педагогіка»

ometeotl345@gmail.com

Науковий керівник

Веретенко Тетяна Григорівна

кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ

Анотація. У статті розглянуто питання соціально-педагогічної підтримки обдарованих дітей. Розглянуто основні проблеми обдарованості. Були дані визначення поняттям «обдарованість», «здібності», «нахили», «соціально-педагогічна підтримка». Розкриті мета та сутність соціально-педагогічної підтримки обдарованих дітей. Розглянута методика соціально-педагогічної підтримки обдарованих дітей.

Ключові слова: нахили, задатки, обдарованість, обдаровані діти, соціально-педагогічна підтримка.

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство потребує неординарних творчих особистостей, здатних вирішувати завдання розвитку інноваційної економіки, приймати самостійні рішення, випереджати свій час і адаптуватися до умов мінливого світу, у зв'язку з чим перед системою освіти актуалізується завдання раннього виявлення, навчання та підтримки обдарованих і талановитих дітей. Проблема навчання і виховання обдарованих дітей набула особливого значення на порозі XXI століття. Помітне прискорення в політичному і інтелектуальному осмисленні соціальних, технічних, економічних та культурних феноменів, характерних для глобалізації, викликало необхідність створення системи підтримки та захисту інтересів обдарованих учнів, змінило погляд на підходи до їхнього навчання.

Одним із пріоритетних напрямів державної освітньої політики є турбота про обдаровану і талановиту молодь, її творчий, інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток. Адже молодь – це той потенціал держави, який буде визначати шляхи розвитку науки, техніки, економіки, мистецтва. В цілому, можна стверджувати, що особливе значення для сучасної України набувають питання навчання, розвитку та виховання обдарованих дітей. Сьогодні проблема підтримки таких дітей безпосередньо пов'язана з новими умовами

та вимогами швидко мінливого світу. Саме тому в сучасній соціально-педагогічній теорії та практиці особливої значущості набуває проблема соціально-педагогічної підтримки обдарованих дітей та молоді, створення соціального середовища, сприятливого для виховання особистості з високим рівнем сформованості здібностей.

Теорії і практики розвитку обдарованості приділялося багато уваги психологами і педагогами (Є.О. Голубєва, Г.С. Костюк, В.А. Крутецький, В.С. Мерлін, В.О. Моляко, Я.О. Пономарьов, Дж. Рензуллі, В.А. Роменець, С.Л. Рубінштейн, Б.М. Теплов та ін.). Дослідженнями проблем соціально-педагогічної підтримки, адаптації і розвитку обдарованих дітей та молоді займалися І. Д. Зверєва, А. Й. Капська, І. В. Козубовська, Н. М. Лавриченко, Г. М. Лактіонова, С. С. Марченко, Л. І. Міщик, І. І. Мигович, О. П. Пічкарь, Г. М. Попович, Н. Ф. Романова, С. В. Толстоухова та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розкрити особливості соціально-педагогічної підтримки обдарованих дітей.

Виклад основного матеріалу. Поняття «обдарованість» дослідники у різних наукових галузях трактують по-різному. У сучасній психології під словосполученням «обдарована дитина» розуміють певну винятковість яка виходить за межі загальної норми. Педагогіка ж зазначає, що обдаровані діти — діти, в яких у ранньому віці виявляються здібності до виконання певних видів діяльності.

На основі дослідженої психолого-педагогічної літератури ми можемо зробити висновок, що «обдарованість» - це інтегральний прояв здібностей, системна якість психіки, яка розвивається упродовж життя та визначає можливість досягнення людиною більш високих результатів у порівнянні з іншими людьми в одному або декількох видах діяльності.

Показником, який обумовлює обдарованість, є діапазон вияву здібностей. Здібності у свою чергу є психологічним показником характеристики особистості. Здібності проявляються у людини через задатки (нахили) і характеризуються прагнення людини до визначеного виду

діяльності. Із задатками людина народжується і рівень їх прояву від народження і в процесі діяльності визначає рівень здібностей. Здібності – психічні властивості людини, що є передумовою успішного виконання певних видів діяльності. Вони розвиваються в результаті нахилів. Нахили (задатки) – це стійкі прагнення до занять певного виду [1].

Умовою обдарованості виступає підвищена потреба дитини в розумових і творчих діях. Вони самі знаходять складні інтелектуальні завдання, потребують спілкування із дорослими, тому виникають проблеми у спілкуванні однолітків, які в свою чергу не розділяють прагнення обдарованих дітей до навчання.

В результаті проведеного дослідження американська учена Лета Холлінгуорт визначає деякі проблеми обдарованих дітей:

- ворожість до школи (може з'являтися через невідповідність між навчальним планом здібностями й інтересами дітей);
- ігрові інтереси (відрізняються від «звичайних» однокласників);
- конформність (унаслідок готовності відмовитися від соціальних стандартів, які суперечать їх інтересам або здаються безглуздими);
- занурення у філософські проблеми (вважається, що для обдарованих дітей характерно задумуватися над такими явищами, як смерть, загробне життя, релігійні вірування і філософські проблеми; такі діти шукають собі друзів за розумом, а не за віком);
- невідповідність між фізичним, інтелектуальним і соціальним розвитком (дисинхромія розвитку) [7].

Дослідниця Д. Богоявленська додає такі психологічні особливості обдарованих дітей:

- перфекціонізм або прагнення до досконалості (обдарованим дітям притаманна внутрішня потреба досконалості),
- відчуття незадоволення, пов'язане з перфекціонізмом (може спричинити відчуття власної неадекватності і низьку самооцінку);
- нереалістичні цілі;

- надчутливість (такі діти схильні до критичного ставлення не тільки до себе, але і до навколишніх);
- потреба в увазі дорослих (у силу природної допитливості і прагнення до пізнання обдаровані діти нерідко монополізують увагу вчителів, батьків та інших дорослих);
- нетерпимість до дітей, які стоять нижче від них в інтелектуальному розвитку.

Усі перераховані особливості можуть спричинити відчуження дитини від найближчого середовища, що, в свою чергу, викликає дезадаптацію та поширення девіантних форм поведінки [2].

Такі проблеми, або, інакше кажучи, малопривабливі особистісні риси обдарованої дитини спричиняють комплекс проблем соціально-психологічного характеру, що ускладнює роботу з такою дитиною, призводячи нерідко до дезадаптивної симптоматики.

Враховуючи викладене, можна виділити найбільш часті особливості дезадаптації обдарованих дітей:

- труднощі в знаходженні близьких за духом друзів;
- проблеми участі в іграх і розвагах з однолітками;
- проблеми конформності, тобто старання підлаштуватися під інших, здаватися такими, як усі, відмова від своєї індивідуальності;
- дуже ранній інтерес до проблем світобудови і долі;
- дисинхромія розвитку як причина втрати мотивації до навчання [6].

Зауважимо, що, залежно від глибини проблеми, соціально-педагогічна підтримка обдарованої дитини буде відрізнятися формою впливу.

Для того, щоб чітко визначити напрями, форми та принципи соціально-педагогічної підтримки обдарованих дітей, потрібно дати визначення поняттю «соціально-педагогічна підтримка».

Вітчизняна учена І. Зверєва визначає соціально-педагогічну підтримку як систему надання соціальної, психологічної, педагогічної підтримки та допомоги особистості [8].

Значну увагу поняттю «соціально-педагогічна підтримка» приділила

О. Кодатенко. Зокрема, на її думку, різниця між цими поняттями досить умовна, й викликана вона характером професійної діяльності вчителя і соціального педагога. Соціально-педагогічну підтримку вона трактує як роботу соціального педагога з важковиховуваними учнями з надання їм різноманітної допомоги [5].

Педагог-новатор О.С. Газман розглядає соціально-педагогічну підтримку як професійну діяльність педагогів у загальноосвітніх закладах, спрямовану на надання допомоги дітям у вирішенні їхніх проблем. Педагог виділяє такі основні напрями соціально-педагогічної підтримки обдарованих дітей:

- 1) сприяти їх упевненості у здатності жити в суспільстві, знайти в ньому своє місце, сформуванню адекватної Я-концепції;
- 2) формувати в обдарованих дітей вміння правильно себе оцінювати та ставити реальні цілі;
- 3) допомогти у подоланні психологічної ізоляції обдарованих дітей в учнівських колективах [4].

Суть феномену соціально-педагогічної підтримки полягає в об'єднанні зусиль і ресурсів суспільства, соціальних і соціально-педагогічних інститутів і особистості, що володіють потенціалом соціально-педагогічного впливу з метою створення сприятливих умов розвитку і соціалізації особистості; в допомозі їй в життєвому і професійному самовизначенні і реалізації; захисті від несприятливих чинників зовнішнього середовища і вирішенні соціально-педагогічних проблем у різних життєвих ситуаціях.

Соціально-педагогічна підтримка – необхідна умова повноцінного інтелектуального та особистісного розвитку обдарованої дитини. Оскільки, з одного боку, дозволяє вирішити найбільш типові і яскраво виражені

проблеми обдарованих дітей, насамперед, соціоадаптивні (комунікативна некомпетентність, ускладненість процесу соціалізації та соціальної адаптації, неадекватна Я-концепція і самоповага, негативне ставлення до себе і свого оточення, відсутність соціальних навичок і здібностей, невміння вирішувати проблеми та ін.). З іншого боку, її створення сприяє максимальному розвитку і вираженню втіленої в обдаровану дитину унікальності, неповторності, індивідуальності. Реалізацією цієї індивідуальності є творчість, рівень розвитку і прояву якого залежить від особистісних якостей та оточуючих характеристик [10].

Суть соціально-педагогічної підтримки полягає у сприянні обдарованому учневі в його починаннях, невпевнених діях: педагог їх позитивно оцінює, схвалює, якщо треба, переходить на бік учня, формує позитивну громадську думку, захищає його права і т.д. Сутність соціально-педагогічної підтримки може розглядатися як створення безпечного середовища, сприятливого емоційного фону, творчої атмосфери.

Ефективність соціально-педагогічної підтримки в роботі з обдарованими дітьми особливо тісно пов'язаний з інноваційною та методичною діяльністю загальноосвітньої школи, здатної дати імпульс творчої ініціативи педагогів, процесу підвищення їх компетентності.

Створення сприятливих соціально-педагогічних умов, що взаємодіють між собою, - запорука успішної соціально-педагогічної підтримки обдарованих дітей. Ефективна соціально-педагогічна підтримка є невід'ємною умовою якісної діяльності педагога з обдарованими дітьми, результатом якої стане позитивна мотивація до навчання, творчості, розвитку комунікативної культури, соціально активної позиції, дослідницьких навичок [9].

Соціально-педагогічна підтримка обдарованих дітей є безперервним педагогічним чітко організованим процесом соціального виховання з урахуванням специфіки розвитку особистості обдарованої дитини на різних вікових етапах при участі всіх соціальних інститутів.

Метою соціально-педагогічної підтримки обдарованих дітей є створення умов для становлення обдарованої дитини як особистості, визнання її унікальності, індивідуальності, розкриття та підтримки її актуальних і потенційних можливостей у процесі соціалізації та навчання. Реалізація соціально-педагогічної підтримки повинна переслідувати мету створення для обдарованих дітей оптимальних організаційно-педагогічних і соціально-педагогічних умов соціалізації і соціального виховання, забезпечити при цьому реалізацію їхніх інтересів і потреб.

Методика соціально-педагогічної підтримки обдарованих дітей включає у себе:

1. Виявлення обдарованості дитини.
2. Визначення напрямку обдарованості.
3. Планування роботи згідно виявленого напрямку за приблизним зразком:
 - Корекційне виховання;
 - Загальна організація діяльності;
 - Спеціальна організація діяльності;
 - Організація виховання;
 - Організація навчання;
 - Організація діяльності з батьками;
 - Превентивне виховання.
4. Організація і здійснення запланованої діяльності
5. Перевірка результативності діяльності.
6. Соціальний контроль і всебічна соціальна підтримка і захист [3].

Послідовність соціально-педагогічної підтримки забезпечує формування спроможності обдарованих дітей і молоді адаптуватися до нового соціального середовища навчального закладу, адекватно орієнтуватися у доступному соціальному оточенні, зростати соціально-активною творчою особистістю, соціально компетентною, спроможною обирати відповідно до ситуації стиль спілкування та спільної діяльності.

Висновки. Отже, соціально-педагогічна підтримка обдарованої дитини повинна спрямовуватися на створення інтересу до шкільного навчання, задоволення потреб дитини у інших пізнавальних запитах, створення сприятливої атмосфери для розвитку здібностей та особистості дитини, заохочення її досягнень. Запровадження в соціально-педагогічної підтримки обдарованих дітей здатне забезпечити гармонізацію інтелектуального та емоційного чинників розвитку здібностей та особистості обдарованих дітей.

Перспективи подальших досліджень полягають у створенні комплексних методологічних підходів до створення системи соціально-педагогічної підтримки обдарованих дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барко В. І., Тютюнников А. М. Як визначити творчі здібності дитини? / В. І. Барко, А. М. Тютюнников. – К.: Україна, 1991. – 80 с.
2. Богоявленская Д. В., Матюшин А. М. Концепция одаренности / Д. В. Богоявленская, А. М. Матюшин. – 2000. – №1. – 247 с.
3. Василькова Ю. В. Методика и опыт работы социального педагога / Ю. В. Василькова. – М., 2001. – 439 с.
4. Газман О.С. Неклассическое воспитание. От авторитарной педагогики к педагогике свободы / О. С. Газман. — Серия «Библиотека Федеральной программы развития образования». — М.: Издательский дом «Новый учебник», 2003. – 320 с.
5. Кодатенко О. М. Педагогическая поддержка социализации личности подростка : дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ольга Михайловна Кодатенко. – Саратов, 1998. – 226 с.
6. Міллер А. Драма обдарованої дитини і пошук власного Я / А. Міллер. М., 2001.
7. Hollingworth, L.. The Psychology of Subnormal Children. New York: Macmillan. – 1920

8. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / [за заг. ред. І. Д. Зверєвої]. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.
9. Сергеева В. П. Социально-педагогическое сопровождение как научная и социальная проблема: научно-методический проект социально-педагогического сопровождения каждого учащегося в деятельности классных руководителей образовательных учреждений: [кол. моногр]. – М.: Перспектива, 2009. – С. 30–40.
10. Чернуха Н. М. Категорія соціально-педагогічної підтримки: теорія та практика / Н. М. Чернуха // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна" . – 2012. – № 6. – С . 179 – 182.

Несина Анна Александровна

СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПОДДЕРЖКА ОДАРЕННЫХ ДЕТЕЙ

Аннотация. В статье рассмотрены вопросы социально-педагогической поддержки одаренных детей. Рассмотрены основные проблемы одаренности. Были даны определения понятиям «одаренность», «способности», «наклонности», «социально-педагогическая поддержка». Раскрыты цель и сущность социально-педагогической поддержки одаренных детей. Рассмотрена методика социально-педагогической поддержки одаренных детей.

Ключевые слова: задатки, наклонности, одарённость, одарённые дети, социально-педагогическая поддержка.

Nesina Hanna Oleksandrivna

SOCIAL AND EDUCATIONAL SUPPORT OF GIFTED CHILDREN

Annotation. In this article viewed the question of social and educational support of gifted children. The main problem talent. Were given a definition of "talent", "ability", "inclinations", "social and pedagogical support." Disclosed purpose and nature of social and educational support gifted children. The method of social and educational support gifted children.

Key words: slopes, makings, talent, gifted children, social and educational support.